

Molens van De Muinck Keizer in Uithuizen

In de molen *De Liefde* te Uithuizen ligt een gietijzeren as waarop te lezen staat:

J.M. de Muinck Keizer. Martenshoek 1902 N° 100.
De as is doorboord en heeft een lengte van ca. 580 cm. Het achtereinde van de as is verzaamd uitgevoerd. Op de askop is een achtpuntige ster gegoten. De afmetingen van de roedegaten in de askop zijn: 38 x 44 cm.

In het telefoonboek van Martenshoek komen we de naam De Muinck Keizer niet meer tegen. Honderd jaar geleden was dat heel anders. Jan Menzo de Muinck Keizer werd op 10 februari 1864 te Burum geboren (hij overleed in 1932). Zijn vader was Nederlands Hervormd predikant; hij was beroepen te Nieuw-Scheemda. Jan Menzo doorliep het gymnasium in Winschoten en begon in 1881 de studie medicijnen aan de rijksuniversiteit Groningen. Zijn grootvader, Jan Koning werd in 1855 vennoot van de ijzergieterij Welgelegen. Deze gieterij was in 1851 opgezet door Ten Oever en heette na 1855 Ten Oever en Koning. In 1866 trad een broer van Jan Koning tot de firma toe, namelijk Johan Koning, waardoor de firma Ten Oever, Koning & Co ging heten. De technische man was en bleef echter Ten Oever. Nadat de grootvader zich terugtrok trad op 1 juli 1882 Jan Menzo De Muinck Keizer als compagnon toe in de firma. Hij was toen 21 jaar oud, officieel nog minderjarig en dus was er 'handlichting' nodig om hem te laten toetreden. De samenwerking met zijn oudoom verliep moeizaam, doch dit probleem werd opgelost doordat Jan Menzo diens aandeel kocht.

In 1891 trok ook Ten Oever zich terug en verkocht zijn aandeel eveneens aan J.M. de Muinck Keizer, waardoor deze alleen eigenaar werd. Het ging hem aanvankelijk niet voor de wind. De jaren '80 waren economisch zeer zwaar en in 1884 werd het bedrijf ook nog eens getroffen door een brand. De Muinck Keizer was echter een vechter en voor het bedrijf

verdiepte hij zich niet alleen in de nieuwste technieken, maar ook in commerciële zaken.

Aan het eind van de 19^e eeuw nam de bedrijvigheid weer toe en kreeg de gieterij steeds meer opdrachten. Het bedrijf werd daartoe vernieuwd en uitgebreid. In 1894 werd de capaciteit van de stoommachine-installatie vergroot en werd er een lierenfabriek geïnstalleerd. Een verdere vergroting van het bedrijf vond rond 1900 plaats met de bouw van een afdeling voor een staalgieterij en daarmee was hij de eerste in Nederland. In 1902 vond de eerste proefgieterij plaats.

In 1908 werden de beide zoons van Jan Menzo (Menzo en Alle Sytze) in het bedrijf opgenomen. Beiden waren afgestudeerd als ingenieur en een welkome aanvulling voor de *know how* van het bedrijf. De Muinck Keizer had echter plannen tot grote uitbreiding van de staalgieterij en nam daartoe in 1912 contact op met de grootindustriële Stork en Werkspoor. Zijn zoektocht naar een groot geschikt terrein voor een nieuwe fabriek bracht hem in Zuilen bij Utrecht, waar hij in 1913 vier hectare land kocht gelegen in de nabijheid van het spoor, tussen het Merwedekanaal en de Amsterdamse straatweg. In 1915 was de nieuwe fabriek klaar en aangezien er genoeg vraag was, werd besloten tot de verhuizing van de staalafdeling van Martenshoek naar Zuilen. In juni van dat jaar werd er het eerste staal gegoten.

Het oude bedrijf in Martenshoek, waar in 1914 150 personeelsleden in dienst waren, werd aanvankelijk voortgezet, doch in 1917 verkocht. Het deed daarna dienst als opslagterrein van een oud ijzerhandel. Demka, het nieuwe bedrijf in Zuilen, beleefde de eerste twintig jaar een stormachtige groei. Daarna kwam er concurrentie van Hoogovens, een nieuw bedrijf dat met regeringssteun was opgericht. De Tweede Wereldoorlog was voor beide

bedrijven desastreus, waarna wederom een opbloei plaatsvond. Uitbreiding van Demka werd tegen-
gewerkt door Hoogovens die door de overheid werd
bevoorrecht, en uiteindelijk werd het bedrijf in 1964
geheel door Hoogovens overgenomen. Op 20 maart
1983 werd de productie van Demka stilgelegd en
kwam er een eind aan het eens zo bloeiende bedrijf.

Merkwaardig!

Zoals gezegd is de as in de molen *De Liefde* te Uit-
huizen in 1902 gegoten met het nummer 100. Voor
zover ik tot nu toe heb kunnen nagaan, is met

zekerheid te zeggen dat de molen niet vóór 1928 is
voorzien van een gietijzeren as. De vraag dringt
zich dan op: kreeg de molen de as met nummer 100
als een tweedehands as en zo ja, in welke molen
heeft hij dan eerst gedraaid?

Uiteraard stel ik het zeer op prijs van de lezers tips
te vernemen.

(Voor dit verhaal heb ik dankbaar gebruik gemaakt
van het artikel van Willy de Haan *De opkomst en
ondergang van een gieterij in Martenshoek* in de Veen-
koloniale Volksalmanak – jrg. 2000, pag. 66-75.)